

Ramnäs Handelsförening

Efter näringsfrihetens införande år 1846, som bland annat medgav att handelsmän kunde öppna handelsbodar på landsbygden, förändrades bruksarbetarnas så kallade stat (avlöning in natura) till kontanter. Detta medgav en frihet att göra inköpen där man själv önskade.

Omkring 1853 öppnade Erik Sellberg, född i Säter och tidigare bodbetjänt i Köping och Västerås, en lanthandel vid Gästgivargården, Ramnäs kyrkby. Affärerna går förmodligen bra då Sellberg i slutet av 1800-talet är en betydande ägare av mark och fastigheter.

Den så kallade husbehovsbränningen hade genom 1855 års brännvinsförfattning beskattats så hårt, att smederna i Ramnäs tvingats upphöra att bränna själva. Detta gav Sellbergs affärer ett uppsving. Han hade visserligen inte rätt att utminutera brännvin, men däremot fanns inget hinder att sälja större partier än 15 kannor, c:a 40 liter och för att underlätta kommersen hävdas att han generöst bjöd på gratissupar. Lockbetet var frestande för många av bruksarbetarna, som slog sig ihop om att köpa ett ankare brännvin, som sedan oftast avnjöts under hemfärden uppe på Grindstuguåsen mellan Kyrkbyn och Bäckhammar. Sellberg saluförde naturligtvis inte enbart brännvin, men den varan hjälpte sannolikt till att öka avsättningen för övriga varor, i synnerhet som det oftast inte knusslades med krediter. Sellberg räknade nämligen med att bruket i slutändan fanns med som garant om skulderna inte kunde betalas. Den ökade dryckenskapen och skuldsättningen, blev i grunden orsaken till att det i Ramnäs bildades en av de äldsta i Sverige ännu existerande konsumtionsföreningarna. Den nye bruksläkaren Alfred Pallin som kom till Ramnäs i januari 1868 kände stark medkänsla för de nödställda människor han dagligen såg. Han insåg att en lösning på problemen kunde vara att få till stånd en handelsförening på liknande sätt som han hört hade startats i Smedjebacken.

Söndagen den 9 augusti 1868 träffades ett antal intressenter för att dra upp riktlinjer för verksamheten. Efter mötet utarbetades ett förslag till stadgar som antogs redan vid nästa möte en vecka senare. En styrelse på 8 personer tillsattes och fick följande sammansättning: Doktor A. Pallin, tegelslagare Norin, inspektor C. E. Lagerberg, byggmästaren på valsverket P.H. Filin, svarvare C.O. Bruse, mjölnare C.O. Forsgren, kommissarien P. Rundquist och skollärare F. Pettersson. Pallin som initiativtagare erhö

största röstetalet och utsågs till styrelsens ordförande. Brukspatron Tersmeden visade sitt gillande genom att kostnadsfritt ställa handelslokal till förfogande i det gamla stenhuset på Bäckhammar. Föreningens syfte angavs i stadgarna vara *"att i parti uppköpa lifsförnödenheter och andra outhärliga varor och i minut försälja desamma till delägare i föreningen, något under vanliga utminuteringspriser mot kontant betalning"*. Den 15 september öppnade handelsföreningen sin salubod vid Bäckhammar sedan man tagit hem varor för ca 2.000 rdr. Medlemsantalet var vid årsskiftet 1869 146 personer med ett insatskapital på 2.190 riksdaler riksmünt och på 3 ½ månad hade man sålt varor för 8.877 rdr, vilka i inköp kostat 7.948 rdr.

Filial i Seglingsberg öppnades 1875 och 1877 uppgick den samlade omsättningen till 121.437:-, vilket var den största för de följande 20 åren. Det dröjde ända till 1909 innan det blev en arbetare som utsågs till ordförande. Smältaren O.S. Nordstedt fick då denna syssla, som i 41 år innehafts av doktor Pallin och friherrarna Tersmeden.

Affärslokaler

Försäljningen vid den första butiken i Bäckhammar flyttades 1876 till den plats vid järnvägsstationen där den blev kvar till 1955, då den nya butiken vid Bäckhammar invigdes. År 1913 inköptes Elisehill i Kyrkbyn, där det samma år öppnades en ny filial. Denna lades ned då den nya lokalen vid Bäckhammar togs i bruk. Butiken i Seglingsberg avvecklades 1964, då omsättningen blev för låg på grund av avflyttningen från orten. Lokalen vid Bäckhammar blev så småningom för trång och en ny byggdes och blev klar under sommaren 1981, samtidigt som den enda konkurrerande butiken lades ned.

1961 fattades beslut om att ingå i föreningen Konsum Västmanland, som då fick en av de äldsta föreningarna i landet inom sitt revir. Omsättningen i Ramnäsbutiken år 1980 var 6.348.304:-, och medlemsantalet 582 personer.

I Hembygdsföreningens arkiv finns bland annat en del avräknings- och kassaböcker avseende handelsföreningens verksamhet.

Sammanställt av A Eriksson 2011.